

Editörden / From The Editor

Geçmiş, insanlığın ve dinlerin tarihi kadar eski olan Kudüs'ün arkeolojik bulgular ışığındaki tarihi milattan önce üç binli yıllara kadar uzanır. Tarihin ilk çağlarından itibaren dünyanın tartışmasız en önemli şehri olan Kudüs, Asya, Avrupa ve Afrika gibi üç kıtaya çıkan kara ve deniz yollarına yakın oluşu nedeniyle tarih boyunca stratejik açıdan da önemli bir şehir olmuştur.

İnsanlığın ortak mirası olan Kudüs, kendine özgü kutsiyetiyle semavî dinlerin müşterek kutsal ve inanç kimliklerini tamamlayan en önemli öğelerden biridir. Günümüz dünyasında her beş kişiden üçünün kutsal kabul ettiği şehir, bu yönüyle dünya şehirleri içerisinde de ilk ve tek olma özelliği taşımaktadır. Dünyada hiçbir şehir insanlık için Kudüs kadar önem arz etmemiş, bir toprak parçası olmanın ötesinde başka hiçbir şehre bu derece derin anlamlar yüklenmemiştir.

İmanın, ibadetin, azmin, Allah ve peygamber aşkının odağı olan Kudüs, içinde barındırdığı mukaddes değerler ve peygamber hatıralarına beşiklik eden manevi dokusuyla İslâm dünyası için ise çok daha büyük bir manevi kıymeti haizdir. Kudüs, Hz. Peygamber'in isrâ ve miraç mucizelerine şahitlik etmesi yönüyle Müslümanlar için dinî ve sembol değeri yüksek bir mekândır. Mekke ve Medine ile birlikte, ziyareti ibadet kabul edilen üç şehirden biri olan Kudüs, İslâm'ın ilk kiblesidir. Kible Mescidi ve Kubbetü's-Sahre başta olmak İslâm tarih ve medeniyetine ait pek çok kutsal mekâmı barındıran Kudüs, İslâm tarihinin en canlı tanığı ve yaşayan vesikasıdır.

Kudüs, Müslüman kentidir. Mevcut imarını Müslümanlar sayesinde kazanan Kudüs'ü Kudüs yapan Müslümanlardır. Müslümanlar hâkimiyetlerinde şehri diğer din mensuplarına asla kapatmamış, onların ibadetlerine ve ziyaretlerine hiçbir zaman engel olmamışlardır. Bu sebeple Müslüman hâkimiyetinde Kudüs ayrışmanın değil, birleşmenin; kendinden olmayanı dışlamanın değil, kucaklamanın sembolü olmuş; emniyetin, hikmetin, sulh ve merhametin en güzel örneklerini, farklı din, dil, ırk ve mezheplerin bir arada uyum içerisinde yaşamasının en nadide tablolarını sunmuştur.

Kudüs, bir Türk şehridir aynı zamanda. Kudüs'ü koruyan ve şehre en fazla hizmet eden millet, Tolunoğulları ve İhşidîlerden başlamak üzere Selçuklu, Memlûklü ve Osmanlı Türkleri olmuştur. Şehir, tarihinde en fazla Türklerin hâkimiyetinde kalmıştır. Türkiye, tarihi ve dinî bir miras olarak Kudüs'e yönelik ilgi ve desteğini bugün dahi her geçen gün artırarak devam ettirmekte; tarihi ve kültürel mirasımızın ihya edilmesine yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu çalışmalara Diyanet İşleri Başkanlığımız da tanımlanan hizmet alanlarında katkılar sunmaktadır. İşte bu sorumluluk bilinciyle Başkanlığımız düzenli

olarak neşrettiği Diyanet İlmî Dergi'nin bu sayısını “Kudüs ve Mescid-i Aksâ Özel Sayısı” olarak çıkararak şehrin dinî, tarihî ve sosyo-kültürel yönlerine dikkat çekmek ve farkındalık oluşturmak istemiştir.

Bu bağlamda dergimizin bu özel sayısında Murat Sülün, “Kur’ân-ı Kerîm’de Kudüs’e Atıflar” isimli makalesiyle Hz. Peygamber tarafından Müslümanlara muhtulan Kudüs’ün tarihine vurgu yapan âyetlere ilişkin farklı yorumları irdelemekte, bu ayetlerde yer alan kavramları hem izah etmekte hem de tahlil yöntemi ile değerlendirmektedir. “Bereket Kavramı ve Mübârek Mekân Örneği Mescid-i Aksâ ve Çevresi” adlı çalışmasıyla Mustafa Karabacak, bereket kavramının mahiyeti ile Mescid-i Aksâ ve çevresinin bereketli kılınmasının nasıl anlaşılması gerektiğini; bereket kavramının maddi ve manevi yönlerini, sınırlarını tartışmaktadır. Murat Kayacan, “Filistinli Bir Müfessire Referansla Beytülmakdis: İzzet Derveze Örneği” başlıklı araştırmasıyla İzzet Derveze’nin ülkemizde misafirken kaleme aldığı tefsirinde Beytülmakdis’e dair yaklaşımlarını tefsir ilmi çerçevesinde incelemiş ve Kudüs’ün İslâm’daki yeri, önemi ve taşıdığı manevi değeri belirlemeye çalışmıştır.

“Yahudi Klasik Dinî Literatüründe Kudüs’ün Hususiyetleri ve Kudüs’e Özel Hükümler” adlı makalesiyle Ömer Faruk Araz, Yahudi dinî literatüründe Kudüs’ün taşıdığı anlam ve önemi TaNaH’in merkezli Mişna, Kudüs ve Babil Talmudları, Klasik Midraşlar ve sonraki dönemde yazılan Yahudi tefsirleri irdeleyerek ortaya koymaktadır. Abdullah Altuncu, “Sâmirîlerde Kutsal Mekân Anlayışı ve Kudüs Algısı” isimli çalışmasıyla Yahudilik tarihinde farklı bir akımı temsil eden Sâmirîler’in Musa Yasasından hareketle Gerzîm Dağı’na yönelik kutsallık anlayışlarını ortaya koyarken, Kudüs’ün kutsallığını kabul etmediklerini gündeme getirmektedir.

Muammer Ulutürk, “Kuşatma Altındaki Kudüs: Yahudi Tarihçi Josephus’un Gözünden Yahudi-Roma Savaşı (MS 66-73)” başlıklı makalesiyle Yahudi-Roma ilişkilerinde kırılmalara ve sürgünlere yol açan son Yahudi isyanlarını bizzat o olayların içinde yer alan Yahudi bir tarihçi Josephus’un kaleme aldığı *Yahudi Savaşı* adlı kitap merkezinde değerlendirmektedir. Kudüs’ün Haçlılar için taşıdığı dinî değeri I. Haçlı Seferi üzerinden “Haçlıların Kudüs’ü Zapt Etme Düşüncesinde Dinî Referansların Motivasyon Bağlamında Tesiri: I. Haçlı Seferi Örneği” adlı araştırmasıyla Ayşe Çekiç inceleme konusu yapmıştır. Mustafa Demirci-Nadir Karakuş, “Harizm Türklerinin 1244 Yılında Kudüs’ü Ele Geçirmeleri ve La Forbie Zaferi” isimli çalışmalarıyla Moğol istilası neticesinde yıkılan Harizm Devletine bağlı askerlerin Anadolu Selçuklu ve Eyyübî devletlerinin hizmetine girdiklerini; Eyyübî Devletindeki iç çekişmelerdeki rollerini ve Haçlılara karşı yapılan La Forbie Savaşı ile Kudüs’ü almalarını işlemektedirler.

Abdullah Çakmak, “Kudüs’te İlk Osmanlı Vakıf Eseri: İsfahan Şah Hatun Medresesi ve Vakfı” adlı makalesinde Osmanlı hâkimiyetinden önce 1437 senesinde Çandarlı İbrahim Paşa’nın eşi İsfahan Şah Hatun tarafından Kudüs’te vakıf olarak inşa ettirilen medreseyi tarihî serencamı ile ele almaktadır. “İslâm Geleneğinde Anıtsal Mimarinin İlk Örneği: Kubbetü’s-

Sahre” başlıklı araştırmasıyla Zeyneb Arpacık, Kubbetü’s-Sahre’nin inşa amacını şekillendiren dinî ve siyasi saikleri irdelemekte, bu anıtsal yapının sembolik ve tarihi yönlerini vurgulamaktadır.

Halil Akçay, “Aksâ Şairi Yusuf el-‘Azm: İşgal, Zulüm ve Aşkın Şiire İz Düşümü”; Mohamadou Aboubacar Maiga, “Batı Afrika Arap Edebiyatında Kudüs: Bir Kimlik ve Direniş Sembolü” isimli çalışmalarıyla Müslümanlar için önemi büyük olan Kudüs ve Mescid-i Aksâ’nın şair ve edebiyatçıların duygu dünyalarında edindiği evrensel yeri göstermektedirler.

Toplumu dinî meselelerde aydınlatma vazifesini uhdesinde bulunduran Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Kudüs ve Mescid-i Aksâ ile alakalı oluşturmaya çalıştığı toplumsal bilinç Tuncay Ceylan tarafından “Diyanet İşleri Başkanlığı Hutbelerinde Kudüs ve Mescid-i Aksâ” adlı makalesiyle 607 cuma ve bayram hutbesi analiz edilerek değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır.

Diyanet İlmî Dergi’nin bu özel sayısının ilim dünyasına hayırlı olmasını diler, büyük gayret ve özveri ile sayımıza katkı sağlayan ilim insanlarına teşekkür ederim.

Prof. Dr. Nuh Arslantaş